

ГЕОГРАФІЯ І ГЕОЛОГІЯ / ГЕОГРАФИЯ И ГЕОЛОГИЯ

УДК 556.53:502.51(282.247.322)

Тетяна Павловська
(Луцьк, Україна)

СУЧАСНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ГІДРОЛОГІЧНОГО РЕЖИМУ ТА ЕКОЛОГІЧНОГО СТАНУ ВОД р. СТОХІД (БАСЕЙН ПРИП'ЯТІ)

У статті проаналізовано сучасні (XXI ст.) наукові праці, які висвітлюють результати досліджень гідрологічного режиму та якості вод р. Стохід (басейн Прип'яті) у зв'язку з кліматичними та антропогенними чинниками. Виявлено публікації про з'ясування тенденцій змін водного, гідрохімічного, льодового режиму річки, якості поверхневих вод, прогнозування її водності на найближчу перспективу, вивчення кореляційного зв'язку гідрометеорологічних параметрів, джерел забруднення річкових вод.

Ключові слова: антропогенне навантаження, водний режим річки, гідрологічний режим річки, гідрохімічний режим річки, кліматичні зміни, якість поверхневих вод.

The article analyzes modern (XXI century) scientific works that highlight the results of research on the hydrological regime and water quality of the Stokhid River (Prypiat basin) in connection with climatic and anthropogenic factors. Publications on clarifying trends in changes in the water, hydrochemical, and ice regime of the river, the quality of surface waters, forecasting its water content for the near future, studying the correlation of hydrometeorological parameters, and sources of river water pollution were identified.

Keywords: anthropogenic load, water regime of the river, hydrological regime of the river, hydrochemical regime of the river, climate change, quality of surface waters.

У сучасному суспільстві загострилася проблема дефіциту та якості водних ресурсів. Концепція водної безпеки бачиться наріжним каменем майбутнього нашої планети, оскільки «здатність забезпечувати сталий доступ до достатньої кількості води прийнятної якості для підтримки засобів до існування, добробуту людини та соціально-економічного розвитку, для забезпечення захисту від забруднення та стихійних лих, пов'язаних з водою» не реалізується в достатній мірі на національному й секторальному рівнях багатьох країн та регіонів. Загострення цієї проблеми пов'язано зі змінами компонентів глобального водного циклу через зміну клімату в останні десятиліття. Разом з тим, присутні й чіткі ознаки антропогенних причин його змін [1; 26, с. 4–5].

Одними з компонентів природного середовища, найбільш чутливих до кліматичних змін є річки, які, по суті, і є, як відомо, продуктом клімату. Трансформації кліматичної системи й зростання спектру та інтенсивності людської діяльності призводять до зміни характеру річкового стоку й течії річки, погіршення якості води, зміни видового та кількісного складу водних біоценозів тощо. У цьому контексті необхідно посилити застосування наукового потенціалу в управлінні водними ресурсами, спираючись як на знання мінливості коливань гідрологічних та гідрохімічних параметрів річкового стоку, так і на його надійні прогнози. У зв'язку з цим постають завдання дослідження змін водного режиму річок та якості їхніх вод. Уваги потребують не тільки річки, що перебувають на межі зникнення чи критичного забруднення, а й річки, які в умовах сьогодення залишаються достатньо водними й відносно чистими при цьому. Саме до таких належить найдовший на Волині водотік, права притока Прип'яті – річка Стохід.

Метою цієї роботи є аналіз історії сучасних (XXI ст.) досліджень гідрологічного режиму річки Стохід та якості її вод під впливом кліматичних змін та господарської діяльності в басейні.

Морфометричні та гідрологічні характеристики річки знаходимо в працях В. Гребеня [5], О. Гуші [7], М. Забокрицької, В. Хільчевського [9], Ф. Зузука, Л. Ільїна, З. Карпюк, Л. Колошко, С. Кутового, О. Міщенко, І. Нетробчук, М. Хими́на [10; 11; 12]. Фізико-географічні умови басейну Стоходу та місцевостей розташування гідропостів охарактеризовано в публікаціях І. Ковальчука, Т. Павловської, Д. Савчука [13], Т. Павловської, Л. Жайворонок, Ю. Білецького, С. Грудіка, Р. Геналюка, М. Мельничук, М. Мороз [15; 18; 21], а також на сайті Регіонального офісу водних ресурсів у Волинській області [24]. Відомості про дати настання основних фаз льодового режиму річки Стохід, зміни ймовірнісних характеристик дат появи льодових явищ і встановлення льодоставу містяться в статті Л. Горбачової та О. Афтенюка [4].

Інформацію про зміни водного стоку р. Стохід відображено в монографії В. Гребеня [5], наукових статтях Т. Павловської та колективу співавторів (Ю. Білецький, Р. Геналюк, В. Грицюк, С. Грудік, Л. Жайворонок, І. Ковальчук, В. Мартинюк, М. Мельничук, М. Мороз, О. Нікон, О. Рудик) [6; 18; 19; 20; 21]. Ці публікації висвітлюють зміни середньорічного, максимального, мінімального стоку річки за багаторічні періоди. У статті [19] міститься аналіз циклічності водного стоку річки та прогноз її водності на найближчу перспективу.

Гідрологічні, гідрохімічні характеристики Стоходу, їх просторово-часова мінливість, особливості динаміки вмісту біогенних речовин, аналіз еколого-токсикологічної ситуації та радіонуклідного забруднення річкових вод в межах НПП «Прип'ять–Стохід» наведені в монографії В. Щербака, Н. Майстрової, А. Морозової, Н. Семенюк [27]. Гідрохімічні дані р. Стохід також аналізували О. Арсан, Ю. Ситник, А. Морозова [2]. Оцінка й аналіз динаміки змін якості поверхневих вод річки Стохід, а також визначення джерел її забруднення здійснювали М. Боярин, О. Гуца, І. Нетробчук [3; 7; 16]. Відмітимо, що дані про концентрацію забруднюючих речовин у водах р. Стохід можна знайти в Екологічних паспортах Волинської області, Регіональних доповідях про стан навколишнього природного середовища у Волинській області, у навчальному посібнику Т. Павловської, Щорічниках якості поверхневих вод суші [8; 17; 22; 28]. Приємно відмітити, що води р. Стохід характеризуються низьким рівнем забруднення. Основні показники хімічного складу води формуються під впливом природних чинників, насамперед, ґрунтових вод і поверхневого стоку з лісових територій. Вода річки має низьку мінералізацію та відповідає нормам якості для природних водойм. Наявність забруднюючих речовин, здебільшого, зумовлена надходженням недостатньо очищених стічних вод із приватного сектора, поверхневого стоку із сільськогосподарських угідь, а також продуктів розкладання неживої органічної речовини навесні.

Висновки. Огляд літературних джерел про гідрологічний та гідрохімічний режим Стоходу засвідчує значний інтерес науковців до екологічного стану річки та умов її функціонування. Однак, проаналізована бібліографія недостатньо розкриває проблемні питання пропускну́ї здатності русла, його евтрофікації, підтопленнь поселень, господарських об'єктів, лучних та лісових комплексів у нижній течії річки. Інформація такого роду частіше висвітлюється засобами масової інформації [14; 23; 25]. Бачиться необхідним дослідження ерозійно-аккумулятивних процесів у руслі Стоходу та прогнозування ризиків екстремальних повеней і паводків з метою вчасного запобігання негативним наслідкам розливів річки.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Centrality of Water Security in Climate Change and Climate Resilient Development. *Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC)*. URL: <https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg2/chapter/chapter-4>

2. Арсан О. М., Ситник Ю. М., Морозова А. О. Гідрохімічні дослідження річок Стохід та Прип'ять влітку 2000 р. *Вісник Житомирського педагогічного університету*. 2001. № 8. С. 249–255.

3. Боярин М. В., Нетробчук І. М. Екологічний стан поверхневих вод басейну річки Стохід. *Людина та довкілля. Проблеми неоекології*. 2017. № 3–4 (28). С. 120–129.
4. Горбачова Л. О., Афтенюк О. О. Ймовірнісні характеристики і статистичні параметри строків настання основних фаз льодового режиму річок басейну Прип'яті у межах України. *Гідрологія, гідрохімія і гідроекологія*. 2023. № 3 (69). С. 6–17.
5. Гребінь В. В. Сучасний водний режим річок України (ландшафтно-гідрологічний аналіз). Київ: Ніка-Центр, 2010. 316 с.
6. Грицюк В. В., Нікон О. Є., Павловська Т. С. Тіснота зв'язку середньорічного стоку р. Стохід (гідропост Любешів) та атмосферних опадів. *Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень*: матеріали XV Міжнар. наук.-практ. конфер. аспірантів і студентів (м. Луцьк, 16–17 травня 2023 р.). Луцьк: ВНУ ім. Лесі Українки, 2023. С. 142–144.
7. Гуца О. В. Екологічні проблеми забруднення водою Волинської області. *Public Health Journal*. 2022. Вип. 1. С. 27–38. DOI <https://doi.org/10.32782/pub.health.2022.1.3>
8. Екологічні паспорти Волинської області. *Волинська обласна держадміністрація: офіційний сайт*. URL: <https://voladm.gov.ua/category/ekologichni-pasporti/1>
9. Забокрицька М. Р., Хільчевський В. К. Стохід. *Велика українська енциклопедія*. URL: <https://vue.gov.ua/Стохід> (дата звернення: 21.10.2025).
10. Зузук Ф. В., Колошко Л. К. Осушувальні меліорації в басейні р. Стохід Волинської області. *Екологічна безпека та збалансоване ресурсокористування*. 2011. № 1. С. 43–50.
11. Зузук Ф. В., Колошко Л. К., Карпюк З. К. Осушені землі Волинської області та їх охорона: монографія / за ред. Ф. В. Зузук; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк: ВНУ ім. Лесі Українки, 2012. 294 с.
12. Зузук Ф. Кутовий С., Ільїн Л., Колошко Л., Нетробчук І., Міщенко О., Химин М. Природні ресурси Волинської області. *Вісник Львівського університету. Серія географічна*. 2009. Вип. 37. С. 29–42.
13. Ковальчук І. П., Павловська Т. С., Савчук Д. В. Природно-заповідний фонд басейну р. Стохід: сучасний стан, картографічна модель, шляхи оптимізації функціонування. *Часопис картографії: зб. наук. праць*. Київ: КНУ ім. Т. Шевченка, 2011. Вип. 3. С. 82–91.
14. Кравчук П. Конфлікт довкола дамби. *Волинь*. 27 жовтня 2011. № 121. С. 3.
15. Мельничук М. А., Мороз М. М., Павловська Т. С. Термічний режим повітря у басейні р. Стохід. *Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень*: матеріали XV Міжнар. наук.-практ. конфер. аспірантів і студентів (12–13 травня 2021 р., м. Луцьк). Луцьк: Вежа-Друк, 2021. С. 116–121.
16. Нетробчук І. М. Екологічна оцінка сучасного стану якості води річок Західного Полісся. *Природа Західного Полісся та прилеглих територій*: зб. наук. пр. / Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки; голов. ред. Ф. В. Зузук. Луцьк. 2007. № 4. С. 81–87.
17. Павловська Т. С. Гідрологія річок: навч. посібник. Луцьк: Вежа-Друк, 2023. 156 с.
18. Павловська Т. С., Жайворонок Л. В., Білецький Ю. В., Грудік С. В. Багаторічна динаміка річкового стоку Стоходу (гідропост Любешів). *Природа Західного Полісся і прилеглих територій*: зб. наук. праць / за заг. ред. Ф. В. Зузук. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2019. №16. С. 44–50. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/326327471.pdf>
19. Павловська Т. С., Ковальчук І. П., Мартинюк В. О., Рудик О. В. Циклічні коливання середньорічних витрат р. Стохід (права притока Прип'яті). *Географічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2024. Вип. 4. С. 22–29. DOI <https://doi.org/10.32782/geochasvnu.2024.4.02>
20. Павловська Т. С., Мельничук М. А., Рудик О. В., Білецький Ю. В. Багаторічна (1970–2020 рр.) динаміка мінімального стоку річки Стохід (гідропости «Любешів» і «Малинівка». *Шацьке поозер'я в контексті змін клімату*: зб. матер. VI Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 70-річчю від дня народження проф. Петліна В. М. (сміт Світязь, 1–3 жовтня 2021 р.) / за заг. ред. В. О. Фесюка. Луцьк: ВНУ ім. Лесі Українки, 2021. С. 48–52.

21. Павловська Т., Білецький Ю., Геналюк Р., Мороз М. Багаторічна динаміка річкового стоку Стоходу (гідропост Малинівка). *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2020. №5(409). С. 23–28.
22. Регіональні доповіді про стан навколишнього природного середовища в Україні. *Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України*. URL: <https://mepr.gov.ua/diyalnist/napryamky/ekologichnyj-monitoryng/regionalni-dopovidi-pro-stand-navkolyshnogo-seredovyshha-v-ukrayini>
23. Річка Стохід у критичному стані. *Волинські новини*. 16.06.2011. URL: https://www.volynnews.com/news/society/richka_stokhid_u_krytychnomu_stani
24. Річка Стохід. *Регіональний офіс водних ресурсів у Волинській області Державного агентства водних ресурсів України* (офіційний сайт). URL: <https://vodres.gov.ua/node/1291>
25. Річку на Волині очистили за допомогою машини–амфібії. *Волинські новини*. 13.07.2018. URL: <https://www.volynnews.com/news/society/richku-na-volyni-ochystyly-za-dopomohoiu-mashynyamfibiyyi>
26. Романенко Є. О., Богданенко А. І. Водна безпека держави. Понятійно-термінологічний словник: навч. посіб. Київ: Видавництво Ліра-К, 2024. 228 с.
27. Щербак В. І., Майстрова Н. В., Морозова А. О., Семенюк Н. Є. Національний природний парк «Прип'ять-Стохід». Різноманіття альгофлори і гідрохімічна характеристика акваландшафтів / Під ред. В. І. Щербака. Київ: Фітосоціоцентр, 2011. 164 с.
28. Щорічники якості поверхневих вод суші. ДСНС України. Волинський обласний центр з гідрометеорології. *Офіційний сайт Луцької міської ради*. URL: <https://www.lutskrada.gov.ua>

ЗМІСТ / СОДЕРЖАНИЕ

БІОЛОГІЧНІ НАУКИ / БИОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ

Анна Кравчук, Віолетта Мельник, Степан Поливаний

ВПЛИВ ІНГІБІТОРА РОСТУ НА ЛИСТКОВИЙ АПАРАТ РОСЛИН
РОДИНИ ХРЕСТОЦВІТІ

5

Ірина Михалик

БІОТЕХНОЛОГІЇ ЯК ДРАЙВЕР РОЗВИТКУ БІОЛОГІЧНОЇ НАУКИ
В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

9

ГЕОГРАФІЯ І ГЕОЛОГІЯ / ГЕОГРАФИЯ И ГЕОЛОГИЯ

Тетяна Павловська

СУЧАСНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ГІДРОЛОГІЧНОГО РЕЖИМУ ТА
ЕКОЛОГІЧНОГО СТАНУ ВОД р. СТОХІД (БАСЕЙН ПРИП'ЯТІ)

12

ЕКОЛОГІЯ / ЭКОЛОГИЯ

Ірина Мальована

ПЛАНЕТА І ЛЮДИНА – СИМВОЛ ЕКОЛОГІЇ

16

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ / ГОСУДАРСТВЕННОЕ УПРАВЛЕНИЕ

Сакен Асиров

АҚМОЛА ОБЛЫСЫН АЗЫҚ-ТҮЛКІПЕН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУДІҢ НЕГІЗГІ
БАҒЫТТАРЫ ЖӘНЕ ОНЫ ЖҮРГІЗУДІҢ АЛҒЫШАРТТАРЫ

19

Сергій Тюрін

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

23

ЕКОНОМІКА / ЭКОНОМИКА

Ореста Боднар

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА

26

Володимир Габор

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ДОМОГОСПОДАРСТВ ЯК УЧАСНИКІВ
ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

29

Оксана Зінич

ОПТИМІЗАЦІЯ ПОДАТКОВОГО ОБЛІКУ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ
ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

32

Юлія Кулибаба

ГЕЙМІФІКАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ
КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ В ІТ-КОМПАНІЇ

35

Гульмира Рахимова, Мерейлим Байкенова

ESG-ҚАЗАҚСТАН БАНКТЕРІНІҢ ТРАНСФОРМАЦИЯСЫН
ЫНТАЛАНДЫРУДАҒЫ МЕМЛЕКЕТТІК РЕТТЕУДІҢ РӨЛІ

41

Оксана Сливінська

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ
В БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВАХ

45

Ірина Стемковська

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК – МОВА БІЗНЕСУ

48

Анастасія Усачева, Яна Рогозная

ПРИНЯТИЕ УПРАВЛЕНЧЕСКИХ РЕШЕНИЙ В УСЛОВИЯХ РИСКА
И НЕОПРЕДЕЛЕННОСТИ: ПРАКТИКА НА ПРИМЕРЕ
ОБЩЕСТВЕННОГО ПИТАНИЯ

51

МЕНЕДЖМЕНТ І МАРКЕТИНГ / МЕНЕДЖМЕНТ И МАРКЕТИНГ

Ніна Трішкіна

СТРАТЕГІЧНІ ПІДХОДИ ТОВАРНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ
ЦИФРОВІЗАЦІЇ

56

Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації»: Зб. наук. праць. Переяслав, 2025. Вип. 122. 398 с.

Відповідальність за грамотність, автентичність цитат, достовірність фактів і посилань несуть автори публікацій. Передрук і відтворення опублікованих у збірнику матеріалів будь-яким способом дозволяється тільки при посиланні на «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації».

Матеріали науково-практичної інтернет-конференції розміщені на сайті:
<http://confscientific.webnode.com.ua>

Укладачі: Ю. В. Кикоть, І. В. Гайдаєнко
Верстка та дизайн: І. В. Гайдаєнко

Адреса оргкомітету та редколегії:
08401, вул. Сухомлинського, 36 (к. 65),
м. Переяслав, Київська обл., Україна,
тел. +380930569496,
сайт: confscientific.webnode.com.ua